

รัฐพุทธปณิธาน: แนวทางการปฏิรูปองค์กรสงฆ์พม่า

The Incredible Journey : The Way to Reform the Burmese Buddhist Organization

ผศ.ผดุง วรรณทอง

ผศ.เดช ชูจันทร์¹

ดาวเหนือ บุตรสีทา²

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของความเชื่อ ภาษา ประเพณี และวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวพม่าผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเทพยดาสมาสนอยู่ในแนวความคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตโดยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปื้อนกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่น ๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก ในทางจิตใจเห็นได้ชัดว่าหลักธรรมความประพฤติปฏิบัติการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของชาวพม่าให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แสดงความเป็นมิตร เข้ากับใครๆ ได้ง่าย ยินดีในการให้และการแบ่งปันพร้อมที่จะบริจาคและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่เรียกว่าเป็นคนมีน้ำใจ อันเป็นเอกลักษณ์เด่นชัด ดังจะเห็นได้จากรายชื่อดีชี่ World Giving Index ซึ่งจัดทำโดยมูลนิธิช่วยเหลือการกุศลจากสหรัฐอเมริกา หรือ CAF (Charities Aid Foundation) เปิดเผยผลการจัดอันดับประเทศที่ใจบุญที่สุดในโลก (World Giving Index) ประจำปี 2017 โดยการจัดอันดับนี้ จัดทำขึ้นเป็นประจำทุกปี ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 8 ปีแล้ว โดยใช้ข้อมูลที่ใช้ในการจัดอันดับนี้จะรวบรวมมาจาก 140 ประเทศทั่วโลก พิจารณาจากสถิติของการช่วยเหลือกันของผู้คนในแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบริจาคเงินเพื่อการกุศล การเป็นอาสาสมัครและไปจนถึงการช่วยเหลือคนแปลกหน้า พม่ายังคงรั้งแชมป์ประเทศที่ใจบุญที่สุดต่อเนื่องเป็นปีที่ 4 ซึ่ง CAF ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะชาวพม่ายินยอมบริจาคทรัพย์และสิ่งของทำบุญให้แก่พระสงฆ์ แม้จะบริจาคครั้งละไม่มาก แต่ก็ทำอยู่เป็นประจำ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น พระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยให้คุณคนมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี ช่วยให้คุณคนรู้จักเหตุผลผิดชอบชั่วดี ช่วยให้คุณคนมีวิถีชีวิตที่ราบรื่นสงบสุข และช่วยให้คุณคนมีอิสระสามารถควบคุมตนเองได้ อนึ่ง สถาบันกษัตริย์ของพม่า ในอดีต อาทิ เช่น พระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์องค์ที่ 16 แห่งอาณาจักรหงสาวดี เป็นต้น ได้ให้การสนับสนุน เผยแพร่ อารักขาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาตราบเท่าจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตก ดี.จี.อี. ฮอลล์ กล่าวว่า "พระองค์เป็นผู้ปกครองชาวพุทธที่ยอดเยี่ยม มีการชำระและปฏิรูปศาสนา ภายใต้การปกครองของพระองค์ อาณาจักรมอญมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองและโดดเด่น แตกต่างอย่างมากกับความวุ่นวายและความป่าเถื่อนของอาณาจักรอววะ"

คำสำคัญ : รัฐพุทธปณิธาน, แนวทาง, การปฏิรูป, องค์กรสงฆ์พม่า,

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มจร

² อาจารย์ประจำหลักสูตร พ.บ. สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มจร

ABSTRACT

Buddhism as the foundation of faith language, tradition and culture. The way of life of the Burmese is closely tied to Buddhism interspersed in the concept the spirit and activity of almost every step of life through a long time. The original content is pure. Modifications are made to the terms and conditions of any other line or variation to distort from the original. It is clear that the principles of conduct, conduct, activities and activities. Both in and due to Buddhism. The Burmese lifestyle and the character of the Burmese people to be generous and cheerful, to be generous, to show kindness to others, to be happy, to give and to share, to be donated and to be helped as so-called kind people. The unique. The World Giving Index, published by the Charities Aid Foundation (CAF), is the world's most valuable country. This year, 2017. Prepared annually. The information used in this ranking is compiled from 140 countries around the world. Based on the statistics of the support of people in each country. It is a charitable donation. Volunteering and helping strangers Myanmar still holds the most philanthropic championship for the fourth consecutive year. CAF argues that it is because the Burmese people donate wealth and merit to Buddhist monks. They do not give much, but they do

For the above reasons. Buddhism is a very important part in helping people live together peacefully. Helps people have a good life. Helping people know good reason. Helps people to have a smooth, peaceful life. And to help people have freedom to control themselves. The monarchy of Myanmar in the past, such as King Dhammacedj. The 16th king of the Kingdom of Hanthawaddy. He has supported the dissemination of Buddhism for as long as now. As Western historian, Dr. Hall said, "He is a great Buddhist ruler. There are religious settlements and reforms. Under his rule, the Mon kingdom had a prosperous and prominent civilization. Very different to the turmoil and vandalism of the Kingdom of Inwa"

Keywords : Government to support Buddhism, Guidelines, Reform, Burmese Buddhist Organization,

อารัมภบท

ความเชื่อที่สำคัญในการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือการที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในปี พ.ศ.291 เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากการทาสักคายนาศรีโคตรปุกครั้งที่ 3 การทาสักคายนาศรีโคตรปุกครั้งนี้พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งแคว้นมคธเป็นองค์อุปถัมภ์ และพระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ เมื่อทาสักคายนาศรีโคตรปุกเสร็จสิ้น พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระต้องการให้พระพุทธศาสนาทั้ง 3 คือ พระปริยัติศาสนา พระปฏิบัติศาสนา และพระปฏิเวธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในดินแดนต่างๆ ดังนั้น พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระจึงขอพระราชทานพระเจ้าอโศกมหาราชให้อุปถัมภ์ในการส่งพระเถระที่เป็นลูกศิษย์เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ 9 แห่ง และหนึ่งในดินแดน 9 แห่ง คือ ดินแดนสุวรรณภูมิ พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระได้ส่งพระมหาเถระทั้ง 2 คือ พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระไปยังสุวรรณภูมิ นี่เองเป็นเหตุการณ์ในด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะที่ภาคพื้นทวีป ชาวพม่าเชื่อว่าดินแดนสุวรรณภูมิที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือเมืองสะเทิม (Thaton) เมืองท่าของชาวมอญ บริเวณอ่าวมะตะมะ ชาวมอญในสมัยโบราณเรียกเมืองนี้ว่า สุธรรมาวดี/สุธรรมนคร เมื่อครั้งที่พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระเดินทางมายังสุวรรณภูมิกล่าวถึงดินแดนแห่งนี้ว่า “เมื่อนั้นตั้งอยู่ใกล้มหาสมุทร ผิเสื่อน้ำมากินเด็กที่เกิดใน

พระราชสำนักเสมอ” พระปัญญาสามีผู้แต่งศาสนวงศ์ได้อนุมานทั้งเส้นทางและสถานที่ตั้งของเมืองสุวรรณภูมิ และสรุปว่าสุวรรณภูมิ คือเมืองสะเทิมว่า “อนุมานทาง คือ จากเกาะสีหะไปถึงสุวรรณภูมิ มีระยะทางเท่ากันกับจากเมืองสุธรรม ถึงสุวรรณภูมิ ประมาณ 700 โยชน์ เรือใบใช้ลมแล่นอย่างเดียว แล่น 7 วัน คืบถึง มีอยู่คราวหนึ่งปลาโลมาหนุนเรือ 7 วันถึงเหมือนกัน” ดังนั้นนับว่าจากเมืองสุธรรม ถึงเกาะสีหะ ประมาณ 700 โยชน์ เรือใบเวลาแล่นมาถูกลมตรง (แล่นตามลม) 7 วัน 7 คืบถึง นี่คือนุมานทาง

อนุมานสถานที่ คือกล่าวกันว่า สุวรรณภูมิอยู่ใกล้มหาสมุทรเป็นเมืองท่าใหญ่ พวกพ่อค้าชาวต่างประเทศมารวมกันที่นั่น เพราะฉะนั้นเด็กผู้ใหญ่ลงเรือสินค้าจากนครจำปา เป็นต้น มาถึงสุวรรณภูมิ แม้เมืองสุวรรณภูมิปัจจุบันนี้ก็อยู่ใกล้มหาสมุทร นี่คือนุมานสถานที่” ความเจริญรุ่งเรืองพุทธศาสนาในดินแดนมอญที่เป็นที่กล่าวขานในหลักฐานต่างๆ อยู่ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 11 ก่อนที่พระเจ้าโนรธาจะโจมตีเมืองสะเทิม ช่วงเวลาดังกล่าวพระพุทธศาสนาเถรวาทได้เจริญรุ่งเรืองในเมืองสะเทิม และเมืองสะเทิมเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของชาวมอญ หากการที่เมืองสะเทิมจะเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาได้นั้นต้องส่งสมความรู้ในด้านพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลายาวนานก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 11 ด้วยประการฉะนี้แล

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา หรือพม่า ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นประเทศที่รวมคนหลากหลายเชื้อชาติ จำนวน 67 เชื้อชาติ มีภาษาหลักและภาษาท้องถิ่นมากถึง 242 ภาษา โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพม่า ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนาประจำชาติของชาวพม่า คือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท ในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลพม่าได้ประกาศบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะมีผู้นับถือศาสนาพุทธจำนวนมากถึง 80% ศาสนาคริสต์ 7% ศาสนาพื้นบ้าน 6% ศาสนาอิสลาม 4% ศาสนาฮินดู 2% อื่นๆ 1%³

ความเห็นแตก จิ้งแยกนิกาย

การแตกนิกาย (Gaining) ของพระพุทธศาสนาในพม่านั้น มีความเก่าแก่เท่าๆ กับประวัติศาสตร์คณะสงฆ์แห่งพม่าเลยทีเดียว พระเจ้าอโนรธา (Anawrahta) แห่งอาณาจักรพุกามได้รวบรวมคณะสงฆ์ให้เป็นปึกแผ่นภายใต้แนวทางของสำนัก “ชินอรหัน” (Shin Arahana) ทำให้พระพุทธศาสนาของพม่าเกิดเอกภาพขึ้นประมาณหนึ่งศตวรรษ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอุซนา (Uzana) คณะสงฆ์ได้แยกออกเป็นสองฝ่าย คือ อรัญวาสี (พระป่า) กับคามวาสี (พระบ้าน) คริสต์ศตวรรษที่ 15 พระบ้านได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักอินวา (Inwa) ในตอนบนของพม่า ส่วนตอนล่างของพม่านั้น พระเจ้าธรรมเจดีย์ (Dhammaceti) แห่งเมืองบาโก (Bago) ได้รวบรวมคณะสงฆ์ให้เป็นปึกแผ่น โดยการให้พระสงฆ์อุปสมบทใหม่ทั้งหมดภายใต้พระพุทธศาสนานิกายมหาวิหาร (Mahavihara) จากศรีลังกา (ประมาณ ค.ศ.1480) ดังข้อความปรากฏในศิลาจารึกวัดกัลยาณี ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 พระสงฆ์พม่าโดยรวมเกิดความย่อหย่อนในพระธรรมวินัย ราชนิก คองบอง (Konbaung) จึงได้เข้ามาตรวจสอบคณะสงฆ์ จนเกิดเป็นเอกภาพขึ้นมาอีกประมาณ 7 ศตวรรษ ต่อมาคณะสงฆ์พม่าเกิดแตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง เมื่ออุจากรา (U Jagara) เจ้าสำนักพระปาซเวกิง (Shwegyin) ผู้เคร่งครัดในพระวินัย ได้รับนิมนต์จากพระเจ้ามินดง (Mindon) ให้เข้าไปพำนักในเมืองมัณฑเลย์ (Mandalay) อันเป็นเมืองหลวงในปี ค.ศ. 1860 โดยพระเจ้ามินดงทรงให้คำมั่นว่า คณะสงฆ์ของท่านจะได้อยู่อย่างเป็นเอกเทศโดยไม่ต้องปะปนกับพระสงฆ์อื่นๆ ทำให้เกิดเป็น “นิกายชเวกิง” (Shwegyin Gaining) ขึ้นในเวลาต่อมา ขณะเดียวกันพระสงฆ์ที่เหลือทั้งหมดซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ของประเทศ และอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระสังฆราช (Thathanabain) ก็ได้กลายเป็น “นิกายสุธรรมะ” (Thudhamma Gaining) นับแต่นั้นมา ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในพม่า ประกอบด้วย 2 นิกายใหญ่ ได้แก่ ชเวกิง กาย (Shwegyin gaining) และ สุธรรมะ กาย (Thudhamma gaining) และนิกายย่อยอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ธรรมานุธรรมะ มหาตวายะ (Dhammanudhamma Mahadwaya) ไวลูวุน (Weiluwun) ธรรมวินัยนุโลม

³ วิกีพีเดีย, ประเทศพม่า, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> (24 มีนาคม 2561).

มูลาตวาระ (Dhammavinayanuloma Muladwaya) ธรรมยุติกะ (Dhammayuttika) จาตุภูมิยะ มหาสติปัฏฐาน เชนเกทวิน (Catubhumika Mahasatipatthana Hingettwin) คณะวิมุตกาด (Ganavimut-Gado) และ อนุชองัง ตวาระ (Anaukchaung Dwaya) เป็นต้น นิยามเหล่านี้แตกต่างกันเพียงรายละเอียดของพระวินัยและข้อวัตรปฏิบัติเท่านั้น⁴

โครงสร้างองค์การปกครองคณะสงฆ์พม่าในปัจจุบัน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา หรือพม่า มีเนื้อที่มากกว่าไทย แต่คนน้อยกว่าไทย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 รัฐ 7 มณฑล รวมเป็น 14 มีเจ้าคณะภาค 14 รูป ส่วนเจ้าจังหวัดมีประมาณ 40 รูป ไม่มีเจ้าคณะหน ในประเทศพม่า มีวัดประมาณ 50,000 วัด พระภิกษุสามเณร รวมกัน 500,000 รูป แม่ชี 300,000 คน ไม่มีภิกษุณี ในอดีตราชวงศ์คองบอง รัชสมัยของพระเจ้าปะดุง ตั้งคณะสังฆราชเพียง 8 รูป ปัจจุบัน มีการรวมการมหาเถรสมาคม 45 บวก 2 ซึ่งบังคับว่าต้องเป็นสมเด็จพระสังฆราช (พม่า เรียกว่า “ตาดะนาบาย” และเลขานุการ สมาชิกที่มีสิทธิคัดเลือกสมเด็จพระสังฆราชได้จากทั่วประเทศมีประมาณ 300 รูป⁵

ธรรมราชาครองเมือง องค์การสงฆ์เรืองรอง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “สาส์นสมเด็จพระสังฆราช” ว่า “รับสั่งให้ราชบุรุษไปบอกภิกษุซึ่งเคยสะสมทรัพย์สมบัติ คือ เงินทองช้างม้าและทาสกรรมกร เป็นต้น มาแต่ก่อน ขอให้เลือกเอาอย่างหนึ่ง คือสละทรัพย์สมบัติทั้งปวงเสีย แล้วบวชแปลงประพฤติตามพระพุทธบัญญัติต่อไป หรือมิฉะนั้นถ้ายังอาลัยในทรัพย์สมบัติไม่ทิ้งได้ ก็ให้สึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ครองทรัพย์สมบัตินั้นต่อไปพระเจ้าธรรมเจดีย์ทรงเริ่มจัดการตั้งแต่ พ.ศ. 2019 จัดอยู่ 3 ปี จึงสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2022”⁶

คำถามชวนให้คิด พระเจ้าธรรมเจดีย์ เป็นใคร? มาจากไหน? ทำไม? จึงอาจหาญมาปฏิรูปองค์การคณะสงฆ์พม่าในสมัยนั้นจนประสบผลสำเร็จ ?

ประวัติโดยย่อ พระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์แห่งรามัญประเทศ (ครองราชย์ พ.ศ. 2013-2035) ร่วมยุคกับพระบรมไตรโลกนาถ แห่งสยามประเทศ (ครองราชย์ พ.ศ. 1991-2031) และพระเจ้าติโลกราช แห่งล้านนาประเทศ (ครองราชย์ พ.ศ. 1985-2030) ต่างสรงบพิตรทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

พระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์องค์ที่ 16 แห่งอาณาจักรหงสาวดี ครองสิริราชสมบัติระหว่างปี ค.ศ. 1471 ถึง 1479 เป็นหนึ่งในผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของพม่าและมอญ โดยกล่าวกันว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดากษัตริย์หงสาวดีทั้งหมดเดิมพระองค์เป็นพระภิกษุมีสถณศักดิ์ว่า “พระมหาปิฎกเถร” และเป็นผู้ดำเนินตามอำนาจของอาณาจักรอววะ ในวัยเยาว์พระองค์เป็นที่ปรึกษาที่เชื่อถือได้และเป็นพระโอรสบุญธรรมของพระนางเซงสอญ เมื่อพระชนมายุได้ 48 พรรษา พระองค์พร้อมลูกศิษย์ได้แอบไปช่วยพระนางเซงสอญจากกรุงอววะกลับมายังกรุงหงสาวดี แต่เพราะความล่อลวงทำให้พระองค์ตัดสินใจพระทัยลาสิกขา พระนางเซงสอญจึงยกพระธิดาพระองค์หนึ่งให้อภิเษกสมรสพร้อมกับตั้งให้พระองค์เป็นรัชทายาท เนื่องจากราชวงศ์ในขณะนั้นไร้เชื้อพระวงศ์ที่เป็นผู้ชาย เมื่อพระนางเซงสอญสละราชบัลลังก์ องค์รัชทายาทได้ขึ้นสืบราชบัลลังก์ต่อมาเป็น “พระเจ้าธรรมเจดีย์” เมื่อพระเจ้าธรรมเจดีย์ขึ้นเสวยราชย์ในเมืองหงสาวดี พบว่าคณะสงฆ์ในเมืองหงสาวดีเกิดแตกแยกแบ่งออกเป็น 6 นิคม ต่างฝ่ายต่างประพฤติวัตรปฏิบัติไม่ร่วมสังฆกรรมกัน พระองค์ทรงวิตกว่าการพระศาสนาเห็นทีจะทรุดโทรมเสื่อมถอย ทรงปรารถนาที่จะฟื้นฟูพระศาสนาให้

⁴ ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิน, พระพุทธศาสนาในพม่า, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=12287> (15 มกราคม 2561).

⁵ พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโร), “ยลพม่า”, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=602&articlegroup_id=132 (15 มีนาคม 2561).

⁶ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, สาส์นสมเด็จพระสังฆราช เล่มที่ 8, (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา 2504), หน้า 17.

รุ่งเรืองดังเดิม จึงปรึกษากับพระสงฆ์ทุกนิกายเพื่อหาทางรวมเป็นหนึ่งเดียว พระมหาเถระเหล่านั้นเพ็ดทูลว่า การจะยกนิกายใดว่าบริสุทธิ์และยุบนิกายอื่นเข้าหาสังคายนาศาสนาดังว่า เห็นที่จะสำเร็จประโยชน์ยากนัก เหตุเพราะคงจะประทุตริ้งเกียจกันอยู่ เห็นแต่เกาะลังกานั้นแลที่ดังมาด้วยผ้ากาสาวพัสดุ บริบูรณ์พร้อมด้วยพระนักปราชญ์ผู้ฉลาดแตกฉานในพระไตรปิฎกและอรรถกถา หากได้อุปสมบทจากคณะสงฆ์ผู้สืบสายโดยตรงมาจากพระมหินทเถระแล้วไซ้ เห็นที่การฟื้นฟูพระศาสนาจะสำเร็จประโยชน์ตามพระราชประสงค์เป็นมั่นคง

พระเจ้าธรรมเจดีย์ทรงโหม่นสยันัก โปรดให้คัดเลือกพระเถระ 22 รูป และพระภิกษุอนุจรอีก 22 รูป รวม 44 รูป พร้อมแต่งราชทูตให้เชิญพระราชสาส์นพาทพระสงฆ์ลงเรือ 2 ลำ นำไปสู่เกาะลังกา (พ.ศ.2018) สมัยนั้นกษัตริย์ลังกามีพระนามว่าพระเจ้าภูเนกพาหุที่ 6 (พ.ศ.2012-2020) ผู้เป็นเจ้าปกครองอาณาจักรโกฏฏนครันทราบพระราชประสงค์ของพระเจ้าหงสาวดีตั้งคำกราบทูลของราชทูตแล้ว พระเจ้าแผ่นดินลังกาทรงยินดีเป็นนักหนาโปรดให้เอาเรือขนานทอดทำเป็นโบสถ์กลางแม่น้ำกัลยาณี แล้วนิมนต์ให้คณะสงฆ์ลังกาบวชแปลงพระมอญล้านรูป **“พระวรนัตนมหาเถระ”** นั้นโปรดให้ทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์กลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งนั้น **“พระธรรมกิตติมหาเถระ”** เป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ เหตุที่แยกบวชเป็นสองกลุ่มก็ด้วยมีพระราชประสงค์ให้พระมอญได้ศึกษาทั้งวิปัสสนาธุระและคันถธุระครบถ้วน เนื่องจากว่าพระวรนัตนมหาเถระ เป็นหัวหน้าสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสีแตกฉานด้านวิปัสสนาธุระ ส่วนพระธรรมกิตติมหาเถระเป็นหัวหน้าสงฆ์ฝ่ายคามวาสี เชี่ยวชาญด้านคันถธุระ ครั้นพิธีอุปสมบทเสร็จสิ้นแล้ว พระเจ้าภูเนกพาหุฯ กษัตริย์ลังกาได้พระราชทานทินนามพระมอญ 22 รูป แล้วส่งพระมอญทั้งปวงกลับเมืองหงสาวดี

คราวนั้นพระเจ้าธรรมเจดีย์โปรดให้มีพิธีต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ จากนั้นให้สร้างโบสถ์เป็นพัทธสีมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำสังฆกรรม ตั้งชื่อว่า **“กัลยาณีสีมา”** ตามนามสถานที่อันพระมอญได้ไปบวชมา แต่ครั้งจะให้ชาวมอญอุปสมบทขณะนั้นก็หาอุปัชฌาย์มิได้ เพราะพระมอญที่ไปบวชแปลงมามีพรชาน้อยไม่ครบอุปัชฌายภาวะ จึงเที่ยวสอบถามหาพระภิกษุรูปอื่น ครั้นนั้นได้พระเถระรูปหนึ่งนามว่า **“สุวรรณโสภณ”** ผู้เคยไปบวชแปลงมาจากลังกาทวีป ณ สีมากลางแม่น้ำกัลยาณี มีพระวรนัตนเถระองค์ก่อนเป็นพระอุปัชฌาย์ ปัจจุบันบวชมาแล้วนับได้ 26 พรรษา จึงได้นิมนต์ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่เป็นประธานสงฆ์ ให้อุปสมบทกุลบุตรเมืองหงสาวดีในกัลยาณีสีมา จนบังเกิดมีพระสงฆ์ลังกาวงศ์สืบต่อตามลำดับมา การฟื้นฟูพระศาสนาของพระเจ้าธรรมเจดีย์สำเร็จตามพระราชประสงค์ทุกประการ คราวนั้นมีกุลบุตรชาวมอญสมัครใจออกบวชประพฤติตามคติลังกาวงศ์เป็นจำนวนมาก จากกัลยาณีสีมา ระบุว่าสมัยนั้นมีพระสงฆ์สายลังกาวงศ์ในรามัญประเทศที่เป็นชั้นคณาจารย์ 800 รูป พระภิกษุอนุจกอีก 14,265 รูป โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ **“คามวาสี”** ประเภทหนึ่ง และ **“อรัญวาสี”** อีกประเภทหนึ่ง สันนิษฐานว่าผลแห่งความพากเพียรของพระเจ้าธรรมเจดีย์น่าจะส่งผลอีกหลายร้อยปี ก่อนที่จะเข้าสู่สภาพทรุดโทรมเสื่อมถอย เมื่อบ้านเมืองแตกแยกล่มสลายภายหลัง เป็นที่นาสังเกตอย่างหนึ่งคือการฟื้นฟูอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาของพระเจ้าธรรมเจดีย์ครั้งนี้ เป็นแบบอย่างอันดีแสดงถึงประเพณีการบำเพ็ญบารมีธรรมราชา ตามธรรมเนียมแห่งพระพุทธศาสนาที่สืบต่อมาจากพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียประเทศ จนเป็นเหตุให้กษัตริย์ไทยอีกหลายพระองค์ประพฤติตาม ดังเช่น พระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนา (พ.ศ.1952-2030) และสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ.1991-2031)⁷

จารึกกัลยาณีของพระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งรามัญประเทศนี้เอง ได้กลายเป็นต้นแบบการปฏิรูปคณะสงฆ์สืบมาจวบจนปัจจุบัน เป็นธรรมดาว่า การที่จะปล่อยให้ศาสนาจักรขึ้นมามีบทบาทที่มีอำนาจมีอิทธิพลและควบคุมมวลชนเหนืออาณาจักร ย่อมเป็นสิ่งที่ชนชั้นปกครองคือกษัตริย์ยอมไม่ได้ จึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะกำจัดคู่แข่งที่สำคัญ คือศาสนาจักร แต่เพื่อกาลใดศาสนาจักรมีกำลังแรงกล้า ยากที่จะกำจัดหรือต่อกรได้ มาตรการขั้นสุดท้ายที่อาณาจักรต้องจัดกลยุทธ์หรือออกมาสู้ก็คือ การดึงเข้ามาเป็นสมครพรรคพวกให้ได้ โดยการยกย่องสรรเสริญ แม้กระทั่งต้องประเคนด้วยอำมิส และเมื่อกาลใดศาสนาจักรตกหลุมพรางที่อาณาจักรขุดล่อไว้ เมื่อ

⁷ สังการุณ, เล่าเรื่องเมือง(ศรี)ลังกา ภูมิบทความวิชาการในวาระรอบหนึ่งศตวรรษ, (สาละพิมพ์การ: นครปฐม, 2560), หน้า 66-69.

นั้นศาสนจักรย่อมยอมสยบอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของอาณาจักร ด้วยประการฉะนี้ สรุปได้ว่าปัจจัยหลักที่เป็นสาเหตุทำให้พระเจ้าธรรมเจดีย์ปฏิรูปคณะสงฆ์สำเร็จ คือ

1. พระองค์ทรงใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองทั้งอาณาจักร และศาสนจักร ดังเช่นบุรพทิศัย พระเจ้าอโนราห์ ได้ทรงดำเนินนโยบายจัดระเบียบสังคมโดยคนได้รับชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า “ธรรมวิชัย”⁸
2. สร้างความบริสุทธิ์และชอบธรรมให้แก่คณะสงฆ์โดยการส่งพระสงฆ์ไปอุปสมบทใหม่ในลังกา
3. ให้การอุปถัมภ์บำรุงคณะสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 โดยสมบุรณ์และทั่วถึง เรียกว่า สัปายะทุกประการ
4. พระองค์ยอมทรงเข้าใจหัวอกพระ หัวอกโยมดี จึงสามารถตอบสนองความต้องการของคณะสงฆ์ได้อย่างดียิ่ง สมดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่เคยเป็น ส.ส. อย่าพูดเรื่องการเมือง ไม่เคยนุ่งผ้าเหลือง อย่าพูดเรื่องการวัด” แต่พระเจ้าธรรมเจดีย์เพราะพระองค์ทรงผ่านสถานะมาทั้งสองประการ

แนวทางการปฏิรูปองค์กรสงฆ์พม่า

จำเนียรกาล ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1942-45) รัฐบาลของ ดร.บาเมียว (Dr.Ba Maw) ที่ญี่ปุ่นหนุนหลังอยู่ ได้จัดตั้งสภากลางสงฆ์ทุกนิกาย (Grand Council of the Sangha of All Orders) ขึ้นเพื่อรวมพระสงฆ์พม่าในทุกนิกายให้เป็นหนึ่งเดียว ภายหลังจากที่อังกฤษได้เข้ายึดครองพม่าอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1945 ผู้นำพระสงฆ์ (Sayadaw) ทางตอนล่างของพม่าได้พยายามที่จะฟื้นฟูสภากลางสงฆ์ขึ้นมาใหม่ แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะความแตกต่างทางนิกายได้ ในปี ค.ศ.1947 ออง ซาน (Aung San) ผู้นำพม่าประสบความสำเร็จในการเจรจาที่กรุงลอนดอนเพื่อให้มีการเลือกตั้งขึ้นในพม่า นายพลออง ซานได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่ก็ถูกลอบสังหารเสียก่อน และกลายเป็นวีรบุรุษของการต่อสู้เพื่อเอกราช นายพลอู (U Nu) ได้เข้ามาสานงานต่อจนกระทั่งพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในวันที่ 4 มกราคม ค.ศ.1948 ทศวรรษที่ 1950 นายกรัฐมนตรีอูได้พยายามฟื้นฟูพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนากลายเป็นสถาบันหลักในโครงสร้างของรัฐ มีการสังคายนาพุทธศาสนาครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ.1954 นายพลอู พยายามผลักดันนโยบาย “พุทธสังคมนิยม” (Buddhist Socialism) ในแบบฉบับของพม่า โดยรัฐจะให้หลักประกันในด้านปัจจัย 4 (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) แก่ประชาชน และพระพุทธรูปให้เป็นแนวทางในด้านจิตใจและจริยธรรม ความพยายามของนายพลอูยังไม่ประสบผลสำเร็จนักก็เกิดรัฐประหารขึ้นก่อน รัฐบาลทหารพม่าได้แยกตัวออกจากเรื่องของศาสนา โดยปล่อยให้คณะสงฆ์ดำเนินการด้านศาสนาไปตามลำพัง

การประชุมเรียกร้องของชาวพุทธประสบความสำเร็จในวันที่ 27 พฤษภาคม 1980 เมื่อมีการผ่านร่างกฎหมาย 3 ฉบับ (การจัดระเบียบคณะสงฆ์ การแก้ไขความขัดแย้งด้านพระวินัย และการถือหนังสือสิทธิของพระสงฆ์) การลงมติ 4 ข้อ (การปฏิรูประบบการสอบพระปริยัติธรรม การห้ามพิมพ์พระพุทธรูปและเจดีย์ในสิ่งตีพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม การห้ามบุคคลภายนอกพักอาศัยในเขตสงฆ์ และการจับพระปลอมสึก) และการเลือกตั้งองค์กรศาสนาที่สำคัญอีก 3 แห่ง ทั้งนี้ เพื่อรักษาพระศาสนาให้บริสุทธิ์ รุ่งเรือง และยั่งยืน ภายหลังการประชุมมหาเจดีย์มหาวชิราวุธ (Mahavijaya) ได้ถูกสร้างขึ้นบนเนินเขาเล็กๆ ตรงข้ามกับพระมหาเจดีย์ชเวดากอง เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการรวมตัวครั้งสำคัญของคณะสงฆ์พม่า อย่างไรก็ตาม ในสมัยที่มีการเลือกตั้งอย่างอิสระในพม่า แนวคิดสังคมนิยมผสมศาสนาพุทธของนายพลอู ได้รับการสนับสนุนจากมวลชนมากที่สุด จนแม้เมื่อนายพลอูหันมาสนใจศาสนามากขึ้นในตอนหลัง ถึงขั้นหันหลังให้กับลัทธิมาร์กซ์ เลิกเชื่อวิธีการใช้เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ นายพลอู ก็ยังชนะการเลือกตั้งในปี 1960 อย่างท่วมท้น และทันทีที่ นายพลอู ก็ประกาศให้พม่าเป็นพุทธประเทศ หรือพุทธรัฐ (Buddhist State) อย่างเต็มที่ โดยมีลักษณะที่พิเศษ 7 ประการ คือ

1. ประกาศศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ

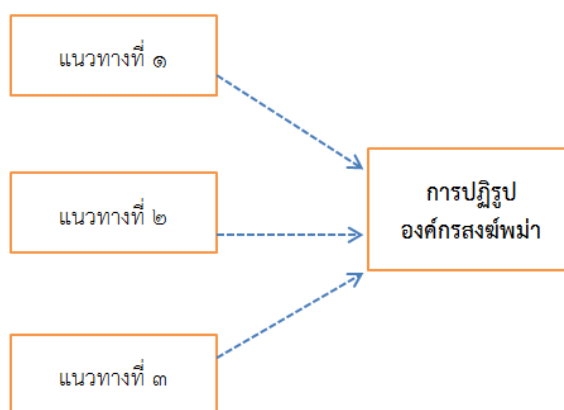
⁸ ผดุง วรรณทอง, Sociology จัดระเบียบสังคม จัดระเบียบคน, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 290.

2. รัฐบาลจะปกป้อง เทิดทูน และสนับสนุนพุทธศาสนา พระธรรมคำสอน และการตรัสรู้
3. รัฐจะช่วยเหลือในการสร้างเจดีย์ และโรงพยาบาลสำหรับสงฆ์
4. จะให้มีการสอนศาสนาพุทธในโรงเรียนต่างๆ และโรงเรียนที่จะตั้งขึ้นใหม่ในธรรมนิสงฆ์
5. กำหนดวันหยุด และเฉลิมฉลองตามพิธีศาสนาพุทธ
6. เจ้าหน้าที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องนับถือพุทธ
7. ประกันสิทธิ และเสรีภาพในการสวดมนต์ บวงสรวงของทุกศาสนา

หลักการข้อ 6-7 ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ยุวสงฆ์ และการนำเอาหลักการไปปฏิบัติก็ไม่เหมาะสม ทำให้ได้รับการต่อต้านจากกลุ่มนัถือศาสนาอื่นและฝ่ายทหาร ผลที่สุดนายพลอุณ กัญญาพลเนวิน ทำการรัฐประหารในปี 1962⁹ ปัจจุบันคณะสงฆ์พม่ามีกฎหมายคณะสงฆ์ หรือที่เรียกว่า “กฎหมายพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์” (เทียบกับไทย คือ พรบ.คณะสงฆ์) ซึ่งได้มีการแก้ไขปรับปรุงไปตามยุคตามสมัย โดยมีสังฆมหานายกสมาคม หรือเทียบเท่ามหาเถรสมาคมของไทยเป็นคณะผู้บริหาร รัฐบาลให้ความอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์สามเณรในเรื่องการสร้างเจดีย์ และโรงพยาบาลสำหรับพระภิกษุสามเณร ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ได้รับการถวายโดยศรัทธาของพุทธศาสนิกชน หรือที่เรียกว่าเงินที่ได้รับจากการอุปการะโดยหน้าที่ธรรมเนียมจรรยา และในอดีตกาลมีบางนิกายได้ประกาศและแสดงให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าเงินเป็นสิ่งพอกพูนกิเลส หรือการจับเงินเป็นอาบัติ จนทำให้ได้รับความนิยมในขณะนั้น แต่ก็ไม่ได้ถือปฏิบัติทั่วประเทศ เฉพาะรัฐ หรือมณฑลเท่านั้น นิกายส่วนใหญ่สามารถรับและจับเงินได้ ทั้งในรูปการถวายปัจจัยในงานมงคล และอวมงคล เช่นเดียวกันกับพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน และที่สำคัญประเทศพม่า ยังไม่มีแนวความคิดที่จะจัดเก็บภาษีรายได้จากการบิณฑบาต) บัง(สุกุล) สังฆ์(ทาน) สวด(มนต์) ของพระภิกษุสามเณร

ดังนั้น รัฐบาลของประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมาก ถ้าต้องการจะปฏิรูปองค์กรสงฆ์ให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน สมดังคำพังเพยที่ว่า “ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ปลูกอู่ตามใจผู้นอน” จะต้องถึงพร้อมด้วยแนวทาง 3 แนวทาง คือ

- แนวทางที่ 1 องค์กรสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรม
- แนวทางที่ 2 ต้องให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างมิให้ขาดตกบกพร่องและอย่างต่อเนื่อง
- แนวทางที่ 3 ต้องให้ความคุ้มครองป้องกันพระพุทธศาสนาเสมือนหนึ่งว่าเรารักสถาบัน

แผนภาพที่ 1 แนวทางการปฏิรูปองค์กรสงฆ์พม่า

⁹ เสรีภาพ ณ ชะเอียง, ศาสนาและการเมืองในพม่า, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: http://hoyoyonk.blogspot.com/2013/10/blog-post_9193.html (15 มกราคม 2561).

หากแม้รัฐบาลของประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมากนับถือพระพุทธศาสนาทำได้เช่นนี้ ก็เป็นอันหวังได้ว่า การปฏิรูปองค์กรสงฆ์ ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน เราท่านทั้งหลายจะเห็นได้ในชาตินี้แล เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

บรรณานุกรม

- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. พระพุทธศาสนาในพม่า. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=12287> (15 มกราคม 2561).
- ผดุง วรรณทอง. Sociology จัดระเบียบผี จัดระเบียบคน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 290.
- พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธรรมธโช). “ยลพม่า”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=602&articlegroup_id=132 (15 มีนาคม 2561).
- ลังกาภุมาร. เล่าเรื่องเมือง(ศรี)ลังกา รวบรวมบทความวิชาการในวาระรอบหนึ่งทศวรรษ. สาละพิมพ์การ: นครปฐม, 2560.
- เสรีภาพ ณ ชะเยือง. ศาสนาและการเมืองในพม่า. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://hoyoyonk.blogspot.com/2013/10/blog-post_9193.html (15 มกราคม 2561).
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2504.
- หม่องทินอ่อง. ประวัติศาสตร์พม่า A History of Burma. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551.
- วิกิพีเดีย. ประเทศพม่า. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> (24 มีนาคม 2561).

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม งานประชุมวิชาการระดับชาติ

MCU CONGRESS II

“คุณภาพอุดมศึกษาไทยในยุค

THAILAND 4.0”

30 เมษายน 2561

ณ ห้องเธียร์เตอร์ B คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา